

З. Кузнецов А. Г. Роль всестороннего изучения личности преступника и криминалистическая характеристика группового киднеппинга / А. Г. Кузнецов, Л. Н. Иванов, А. С. Волков. *Право и политика*. науч.-метод. журн. 2001. № 10. С.52–63.

ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ: СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА СУДОВА ПРАКТИКА

Софія ВІКСИЧ, слухач магістратури 101 навчальної групи навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: професор кафедри публічного управління та адміністрування Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, полковник поліції **Олександр ДОЦЕНКО**

Домашнє насильство є одним з найрозповсюдженим видом порушення прав та інтересів людини. Домашнє насильство полягає не лише у фізичних діях щодо якогось члена або членів родини, але й може полягати у вигляді агресії, жорстокої поведінки, приниження честі та гідності. Такі дії майже в кожному випадку призводять до негативних наслідків у вигляді погіршення психологічного, фізичного та соціального стану здоров'я постраждалого члена або постраждалих членів родини. Частіше всього від домашнього насильства страждають жінки, люди похилого віку та діти.

У нашому суспільстві склалась багаторічна негативна тенденція звинувачувати в домашньому насильстві не кривдника, а жертву, що призводить до того, що жертви домашнього насильства не звертаються за захистом. Тому так важливо нести у маси інформацію про те, що, з прийняттям у 2018 році Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та внесенням змін у Кримінальний та Кримінальний процесуальний кодекси України введено поряд з адміністративною, ще й кримінальна відповідальність за вчинення домашнього насильства та жертви домашнього насильства отримують захист та необхідну підтримку. Крім цього, зазначений закон встановив перелік суб'єктів та їх повноваження у сфері протидії та запобіганні домашньому насильству. Одним з таких органів є Національна поліція України. Саме Національна поліція повинна стати поштовхом та імпульсом, який повинен сформувати нульову толерантність до домашнього насильством, та на своєму прикладі покаже, що кожна людина нашої країни має право на гідне становлення та захист.

Варто зазначити, що Україна зосереджена на оновленні вітчизняного законодавства щодо протидії домашньому насильству відповідно до ключового документа, який є Конвенцією Ради Європи про запобігання та протидію насильству над жінками та домашньому насильству (Стамбульська конвенція). Її особливість полягає в тому, що вона містить не лише положення декларативного характеру, але й конкретні зобов'язання для

країн-учасниць, які включають заходи щодо вдосконалення законодавства та практик правозастосування для запобігання та протидії домашньому насильству, захисту жертв та забезпечення відповідальності порушників.

Слід зазначити, що необхідність впровадження найкращих міжнародних практик у сфері домашнього насильства, пошуку шляхів вирішення проблем цього процесу зумовлена не лише зобов'язаннями України перед Радою Європи та необхідністю адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Це також спричинено суспільною небезпекою домашнього насильства, яке є дуже поширеним.

Так, з огляду на короткий термін дії статті Кримінального кодексу України про відповідальність за домашнє насильство, за даними Генеральної прокуратури України, за вісім місяців 2019 року зареєстровано 585 кримінальних правопорушень, з яких 315 особам повідомлено про підозру. Наведені дані також свідчать про появу слідчої та судової практики у кримінальних провадженнях про кримінальні правопорушення, передбачені ст. 126-1 Кримінального кодексу України. Належне виконання положень Стамбульської конвенції не може бути здійснене лише шляхом законодавчих змін. Важливе значення має формування системи підзаконних актів, а також навчально-методичного забезпечення суддів, прокурорів, працівників Національної поліції України та адвокатів з питань домашнього насильства.

У ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» таке насильство означає як насильство (дія чи бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного чи економічного насильства, вчиненого в сім'ї або за місцем проживання, або між родичами, або між колишніми чи нинішніми подружжям, або між іншими особами які спільно проживають (жили) однією сім'єю, але не перебувають у сімейних стосунках або одружуються один з одним, незалежно від того, чи є особа, яка вчинила домашнє насильство, на тому ж самому місці, що і потерпіла особа, та погрози вчинення таких дій [3].

Кваліфікація дій особи, яка систематично здійснює фізичне насильство, що виявляється у заподіянні побоїв чи легких тілесних ушкоджень, не може здійснюватися в поєднанні зі ст. 126-1 Кримінального кодексу України, оскільки він буде порушувати конституційний принцип, що забороняє подвійну інкримінацію. Подвійна інкримінація відбуватиметься тому, що побиття, заподіяння шкоди та легке тілесне ушкодження є способом вчинення насильства в сім'ї, який повністю охоплюється фізичним насильством, зазначеним у ст. 126-1 Кримінального кодексу України. Цей висновок свідчить про систематичне тлумачення закону про кримінальну відповідальність, а саме ст. 126-1 та 125, 126 Кримінального кодексу України. Так, стаття 126-1 Кримінального кодексу України, як ознака об'єктивної сторони злочину, передбачає фізичне насильство, яке виявляється не лише у завданні фізичного болю, а й у розладах здоров'я та травмах (це прямо зазначена в самій нормі). Порівняння ст. 125–126-1 Кримінального кодексу України засвідчує, що санкція ст. 126-1

Кримінального кодексу України є більш суворою. Це дає можливість стверджувати, що фізичне насильство включає також побиття та невеликі травми. Не тільки дія, передбачена ч. 2 ст. 126 КК України, оскільки санкція цього положення набагато суворіша, ніж домашнє насильство. Тому у випадку фізичного насильства, що виявляється у заподіянні тяжких тілесних ушкоджень, середній тяжкості тілесних ушкоджень, винний потребує додаткової кваліфікації у сукупності злочинів, оскільки завдання такого фізичного насильства є одним із засобів вчинення домашнього насильства. Аналіз судової практики показав, що до насильства в сім'ї притягуються особи, які вчинили раніше адміністративне правопорушення, відповідальність за які встановлена ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення, а також осіб, які не підлягали адміністративній відповідальності. Слід зазначити, що є випадки неправильного застосування положень закону про кримінальну відповідальність в контексті обтяжуючих обставин. Так, вироком Козятинського міськрайонного суду Вінницької області від 24 липня 2019 року у справі № 133/1656/19 [2] особу засуджено за ст. 126-1 Кримінального кодексу України, оскільки вона (особа) систематично вчинила психологічне насильство над своєю матір'ю та сестрою. Суд назвав обтяжуючі обставини як вчинення злочину проти особи, з якою злочинець перебуває у родині та близьких стосунках. У наведеному вище прикладі одна і та ж особа була обвинувачена двічі, що порушує конституційний принцип неможливості подвійної інкримінації.

Таким чином, можна зробити висновок, що ефективне подолання проблем насильства в сім'ї вимагає подальшого вдосконалення положень вітчизняного законодавства, усунення колізій в законодавстві, підвищення вимог до органів, що застосовують Закон України «Про попередження насильства в сім'ї», а також підвищення рівня правової освіти населення. При цьому слід враховувати як уже існуючий досвід застосування закону, так і національну та міжнародну судову практику.

Список використаних джерел:

1. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М.І. Хавронюка. Київ, 2019. 288 с.
2. Вирок Козятинського міськрайонного суду Вінницької області від 24.07.2019. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83208141>
3. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 01.01.2020 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>